

ЕКСПЛУАТАЦІЯ КУР-НЕСУЧОК:
звіт по Україні за 2017-2018 рр.

Промислове виробництво яєць в Україні набирає обертів. В той же час питання умов утримання та проблема експлуатації курей на підприємствах ігнорується на суспільному та державному рівні. Даний звіт має на меті актуалізувати тему захисту прав тварин, а саме курей, та привернути увагу на дискримінативні практики у виробничій сфері.

ЗМІСТ

Загальна інформація	2
Тривалість життя	2
Харчування	2
Поведінка: ігри та гігієна	2
Інтелектуальні здібності	3
Групова динаміка: зграї курей	4
Емоційність.....	5
Комунікація.....	5
Ритуали “залицяння” або шлюбні демонстрації.....	6
Піклування за виводком.....	6
Відносини “курка/курча”	6
Виробництво яєць в Україні	8
Сьогодення.....	8
Імпорт/Експорт	11
Кліткове виробництво	13
Недоліки.....	14
Переваги	16
Яйця від курей кліткового утримання: тенденція відмови ..	17
Світ	17
Україна	18
Правовий захист курей-несучок.....	19

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Лише нещодавно ми почали цікавитися інтелектуальними здібностями курей. Дослідження, які проводились останні 15 років, спростовують стереотипну та хибну інформацію про низький розумовий потенціал курей, що активно поширювалась серед людей сотні років.

ТРИВАЛІСТЬ ЖИТТЯ

Тривалість життя курки досі не є визначеною, що ілюструє ставлення людини до цих тварин, як до інструменту та ресурсу. У більшості випадків життєвий цикл курки вимірюється від 5 до 10 років. Найстаршою куркою було зафіксовано птицю, якій на момент смерті виповнилося 16 років.

ХАРЧУВАННЯ

Кури - всеїдні. Їхній раціон може складатися з насіння, комах та малих хребентих тварин, таких як миші та змії. Важливим елементом в харчуванні курей є яєчна шкаралупа, яка забезпечує їх кальцієм, та маленькі камінці, що допомагають подрібнити їжу у шлунку. Також важливим для харчування курей є різноманітність їх раціону, тому можливість самостійного пошуку

потрібних їм елементів може впливати на стан здоров'я курки. Порпання у бруді під час пошуку їжі - важливе не лише для забезпечення фізичного здоров'я та варіативності дієти. Така діяльність є однією з форм дозвілля та способом збереження психічного здоров'я тварини.

ПОВЕДІНКА: ІГРИ ТА ГІГІЄНА

Кури - тварини, що притримуються власних територіальних меж. Мати власний простір є важливим для курей з метою самозабезпечення комфорту. Певні дослідження доводять, що потреба курей у власному просторі навіть більш значуща, ніж розмір їх виводку.

Також для курей необхідна наявність жердинок на їх території. Відпочинок на жердинках вкрай важливий, адже він є однією з видів діяльності, що зменшують рівень стресу. У природних умовах кури взлітають та сидять на гілках дерев. Бажання вистрибнути на високі об'єкти можна спостерігати, коли курці виповнюється 3 тижні. На таких поверхнях вони мають звичку гніздитися та групуватися перед сном, перед світанком та заходом сонця.

Інша важлива активність - чистка пір'я дзьобом, яка також впливає на психічне здоров'я птиці та її рівень стресу. Більш того, така активність дозволяє підтримувати пір'я курки промасленим. У курки при корені хвоста розташована залоза, що виділяє секрет, який птах дзьобом розносить по всьому пір'ю. Саме через це, пір'я гріє курей, ізолює від води та сприяє можливості взлітати. І хоча курка може піклуватися сама про стан свого покриву, птахи здебільшого надають перевагу чистці пір'я, як груповому дозвіллю, тобто одна одній. Для того, щоб підтримувати гігієну, курці необхідні пісочні ванни (до них входять також можливість порпання у ґрунті). Така процедура допомагає курці позбутися шкірних та пір'яових паразитів та шкідливих речовин, сприяє кращому відлущуванню. Більш того, такі ванни не дають "олійному" секрету накопичуватися понаднормово у пір'ях. У природному середовищі кури проводять 61% часу у пошуках їжі. Дослідження місцевості, довбання та дзьобання ґрунту і бруду - їх основна діяльність. Навіть коли кури забезпечені їжею та усіма іншими необхідними поживними речовинами, вони все одно зацікавлені у пошуку їжі, хоча в ній немає необхідності. Для підтримання/збереження фізичного та психічного здоров'я необхідно забезпечити курей умовами, які можуть задовольнити потреби у всіх вище перелічених активностях. Хоча наведений перелік потреб курей не є вичерпним, кури, базуючись на їх настроях та персональних перевагах, можуть мати власні (інші) улюблені активності. Наприклад, взаємодіяти з іншими тваринами та грітися на сонці.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ЗДІБНОСТІ

Спираючись на дослідження 2013 року, кури використовують власний досвід та знання у вирішенні проблем - вони роблять індивідуальний вибір. Також кури можуть демонструвати новаторські ідеї у подоланні незвичайних

природних та соціальних складнощів та навчатися певним діям за допомогою розпізнавання соціальних знаків та аналізу інформації, яку вони отримують від інших курей у зграї¹.

Також доведено, що кури мають довготривалу пам'ять та аналітичні здібності. Вони не лише впізнають та відрізняють близько 100 облич, вони також можуть розрізнити "старі" обличчя через декілька місяців, що є основним фактором у розбудові соціальних відносин поміж курей. Щодо аналітичного мислення, за допомогою іншого дослідження, в якому йдеться про те, що кури можуть "відмовитися" від короткотермінового задоволення заради "більшої" винагороди у майбутньому, ми можемо запевняти, що для прийняття рішень курям потрібно знати та усвідомлювати про можливість майбутніх подій. Це свідчить про логічність їх думок та прийняття рішень виходячи з кількох даних одночасно, що сприяє кращому розумінню ієрархій всередині зграї та неформальних ієрархій птахів².

Щодо курчат, то вони починають показувати свої можливості в певних діяльностях вже через декілька годин після народження. Деякі навички, які вони демонструють у цей період, перевищують рівень навичок дітей 4х років. Серед цих здібностей: рахування, знання з простої геометрії, порівняння структур об'єктів та вирішення проблем, які заважкими для дітей 4-річного віку. Курча, якому 5 днів з народження, може проводити математичні операції "додавання" та "віднімання" у діапазоні п'яти одиниць-об'єктів³.

Під час досліджень з математичних можливостей, в яких обов'язкова чітка маніпуляція з невеликою кількістю об'єктів, виявилось, що курча, якому 5 днів, має таку ж здатність до обчислення, як і мавпи-резус, які вважаються дуже розумними та можуть розпізнавати власне відображення у дзеркалі. Математичні вміння необхідні під час процесу фіксації, який настає одразу після вилуплення, коли курча краще сприймає групу об'єктів, ніж один предмет⁴.

Такі відкриття не є шокуючими, якщо враховувати той факт, що частини мозку, які відповідають за когнітивні навички "вищого рівня" сполучені однаково у людини та у птиці. Незважаючи на еволюційний бекграунд людини та різну будову мозку, можливості та розумовий потенціал багатьох птахів рівні або навіть вищі за аналогічні можливості деяких ссавців⁵.

ГРУПОВА ДИНАМІКА: ЗГРАЇ КУРЕЙ

Кури - соціальні тварини. Вони все своє життя проводять у чітко ієрархічних зграях. Кури визначають також неформальні ієрархії, які вбудовані

1 <http://freefromharm.org/chicken-behavior-an-overview-of-recent-science/>

2 Marino, Lori. (2017). Thinking chickens: a review of cognition, emotion, and behavior in the domestic chicken. *Animal Cognition*.

3 Marino, Lori. (2017). Thinking chickens: a review of cognition, emotion, and behavior in the domestic chicken. *Animal Cognition*, pp. 1-21.

4 <http://freefromharm.org/chicken-behavior-an-overview-of-recent-science/>

5 <https://www.sciencedaily.com/releases/2013/07/130717095336.htm>

в основну. Вища позиція гарантує привілеї, пов'язані з доступом до їжі та місцями гніздування. Чим більша за розміром курка та/чи чим більший гребінець у неї, тим вища дана птиця на ієрархічній драбині (більше привілеїв та ресурсів).

Створення та підтримка ієрархічності групи запобігає випадкам агресії в зграї та зменшує витрати енергії, які були б затрачені, якщо птахи вимушені були конкурувати за їжу. Також куркам притаманна самосвідомість (самоусвідомлення), що проявляється у спроможності порівнювати власні можливості з можливостями інших курей у зграї; вони спроможні розрізняти один одного за кольором та розміром/розташуванням гребня, що також допомагає ідентифікувати іншого за місцем в ієрархії та самоідентифікувати власне положення у групі.

Ієрархія встановлюється один раз та на весь час існування зграї. Ситуація, коли "нижча" курка забажає посперечатися за позицію в ієрархії з іншою "вищою", можлива. Але основна причина бійок серед курей - поява нової курки, яка ще не вписалася у ієрархічну систему, або якщо курка була відсутня довгий період.

І курки, і півні можуть брати участь у бійках, але бійки, в які залучені півні, як правило, більш насильницькі та їх результатами частіше є травми або/та смерть одного з опонентів. Домінантні курки намагаються триматися якнайближче до альфа-самця, курки та півні, які "нижчі" за ієрархією, дистанціюються від доміантних. Також куркам притаманне наслідування поведінки лідерів, з метою збільшення ймовірності успішних відносин всередині групи.

Зазвичай зграї курей налічують від 10 до 20 птахів, але розмір групи сильно залежить від простору, який їм виділено. Будь-які штучні зміни (спричинені не самими птахами) впливають на динаміку та функціонування зграї. Вилучення одного індивіда з групи спричиняє груповий "безлад" до встановлення нового порядку; долучення до зграї "нового" члена спричиняє бійки та травми.

Загалом, кури здатні запам'ятати та відрізнити характеристики до 30 птиць, що є більшим за кількість птиць у зграї у природних умовах. Коли розмір зграї перебільшує межу в 20 індивідів, ієрархія стає менш стабільною, що призводить до росту фрустрації та агресії всередині групи. На жаль, дуже великі зграї курей для ферм досі є нормою. Це одна з причин дестабілізації групової динаміки всередині зграй на фермах.

ЕМОЦІЙНІСТЬ

Багато досліджень довели, що курки відчувають багато емоцій, але все одно даний аспект не можна вважати вичерпаним або повністю дослідженим. Емоційні стани, які властиві даним птахам: страх, ентузіазм, дружба, фрустрація, муки сумління та нудьга. Також, досліджено, що деякі заняття приносять їм задоволення. Наприклад, пошук їжі, приймання піщаних та сонячних ванн⁶.

⁶ Potts, Annie. (2012). Chicken. London: Reaktion Books, pp. 46-52.

Курки емпатичні до інших, якщо останні у загрозливій ситуації. Вони розпізнають емоції та реагують відповідно до емоційного стану інших пташок у зграї⁷. Їхня емпатичність поширюється і на інших птахів, окрім курей, тож вони спроможні створити близькі та довготривалі міжвидові відносини⁸.

Надважливим у таких дослідженнях є те, що вони першочергово доводять спроможність курей до страждання. Ці птахи, окрім того, що кожного дня знаходяться в умовах, які спричиняють фізичний та емоційний біль, ще й спостерігають за стражданнями, знущаннями та смертю інших членів їхньої групи. Здатність відчувати емоції інших курей лише заглиблює стан страждання загально та індивідуально кожного птаха, що стає нормою на фабриках.

КОМУНІКАЦІЯ

Курки для передачі варіативної інформації використовують більше 30 вокалізацій. Найважливіші з них інформують про загрозу або розташування їжі, позначення територіальних меж, вираження задоволення та тривоги, кликання свого напліду або комунікації в період спарювання. За допомогою вокалізації вони також можуть координувати дії усієї зграї (груповий захист або пошук їжі)⁹. Більш того, стиль звучання відрізняється від реципієнта - формулювання повідомлення для групи та для одного реципієнта будуть різні¹⁰.

Курки можуть обманювати та хитрити. Також вони використовують складні сигнали для вираження своїх намірів. Комунікативний рівень у курей відповідає рівню комунікацій у деяких приматів¹¹.

Курки комунікують через передачу сигналів, які репрезентують елементи з навколишнього середовища або характеристик інших індивідів. Наприклад, як курка вибирає самця для спарювання. Вона має пам'ятати скільки їжі вона отримала від кожного самця, хто з них найкраще станцював шлюбний танок, як хто виглядає та поводитьься, щоб опісля порівняти та обрати найкращого півня. Іншим прикладом складного планування та аналізу є тактики обманювання опонентів під час періоду спарювань. Самці, які за ієрархією нижчі, щоб привабити самицю, відволікають самців з вищими шансами на успіх їжею або хибною загрозою. Тим самим, опонент не зчитує обману і ймовірність бійки та конфлікту понижується¹².

Іншим цікавим фактом є те, що кури розрізняють, коли їх звать дослідити їжу, яку вони раніше куштували та ту, що не є їм знайомою. Як правило, новий досвід викликає зацікавленість та збудження, натомість як повідом-

7 <http://bristol.ac.uk/news/2011/7525.html>

8 <http://bristol.ac.uk/news/2011/7525.html>

9 <http://freefromharm.org/chicken-behavior-an-overview-of-recent-science/>

10 <http://freefromharm.org/chicken-behavior-an-overview-of-recent-science/>

11 <https://www.scientificamerican.com/article/the-startling-intelligence-of-the-common-chicken/>

12 <http://digitalcommons.calpoly.edu/bts/vol15/iss1/6/>

лення про знайому їм їжу залишається без реакцій. Окрім кур, єдині тварини, які демонструють таку поведінку, є деякі примати та певні види птахів (ворони та синиці)¹³.

Вокалізації можуть використовуватися для маркування власної території. Півень з вищої ланки ієрархії сигналізує іншим півням про кордони його території характерним співом. Аналогічно сигналізує і про загрозу або про знахідку їжі¹⁴.

РИТУАЛИ “ЗАЛИЦЯННЯ” АБО ШЛЮБНІ ДЕМОНСТРАЦІЇ.

Для того, щоб курка обрала певного півня, він має виконати шлюбні ритуали. Ритуали можуть різнитися, але зазвичай вони включають шлюбний танок - кружіння навколо курки з характерними рухами крил у бік обраної самиці. Після того, як курка приймає старання півня та зважає його переваги над іншими кандидатами, вони спаровуються.

Щодо гніздування, то, як правило, гнізда розташовані впритул одне до одного, бо курки віддають перевагу зносити яйця у місцях, де вже знаходяться яйця інших. Уніфікованих умов для комфортного відкладання яєць немає, залежить від індивідуальних потреб круки. Одним важливі тиша та спокій, іншим - компанія¹⁵

ПІКЛУВАННЯ ЗА ВИВОДКОМ

У природних умовах, після відкладання 12 яєць, курка їх висиджує. У цей період вона рідко залишає гніздо, нехтуючи такими процедурами як харчування, пиття води, що важливі для її здоров'я. Курка стає більш збентеженою та тривожною. Вона навіть може атакувати¹⁶. Багато курей-годувальниць демонструють інстинкти піклування (відомі випадки, коли кури навіть піклувалися про яйця птахів не їх виду).

В умовах птахофабрик, заводчики з метою мінімізувати інстинкти піклування за потомством створюють умови, коли кури не бажають висиджувати яйця¹⁷.

ВІДНОСИНИ “КУРКА/КУРЧА”

Кури створюють емоційні зв'язки між собою, а курча починає комунікувати з мамою навіть до свого вилуплення. Ембріон здатен продукувати сигнал занепокоєння, щоб курка повернулася до гнізда та відреагувала на ситуацію. Після того, як ембріон відчув близькість курки, він подає сигнал “задоволення”¹⁸.

13 <http://freefromharm.org/chicken-behavior-an-overview-of-recent-science/>

14 <http://freefromharm.org/chicken-behavior-an-overview-of-recent-science/>

15 <https://bit.ly/2Gihzct>

16 <https://bit.ly/2GXNUCQ>

17 <https://bit.ly/2lelXpv>

18 <https://bit.ly/2GXNUCQ>

Курчата не залишають курку 5-10 днів після вилуплення. А після цього періоду починають шукати їжу самі, але всеодно сплять та гріються біля неї. З метою заохочення курча до самостійного харчування, курка кличе його, коли знаходить їжу¹⁹.

Курча здебільшого впізнає свою мати через слух, і лише в останню чергу через зір. Коли йому виповнюється 3 тижні, його інтерес до курки-годувальниці майже зникає, а саме курча стає більш автономним²⁰. Відсторонення від курки сприяє тривожному стану у курчат, тому у цей період вони у пошуках компанії своїх однолітків²¹.

Якщо перші 3 дні свого життя курча не зацікавлені у конкуренції, то після 16 днів вони починають битися, щоб установити владні відносини в своїй групі (ієрархію). Такі ранні ієрархії дуже важливі - ті, хто стають лідерами, будуть допомагати та контролювати інших. В одному з досліджень, був наведений випадок, що у ситуації, коли хтось з "молодої" групи не встигає зібратися з усіма біля теплої лампи, то курча-лідер залишає тепле місце для того, щоб знайти тих, хто загубилися, та привести у тепло²².

Курча, якому 12-16 тижнів, можесприйматися як повноцінний член зграї. Але цікавим є те, що чим менший виводок у курки, тим більше вона намагається відтермінувати момент незалежності курчат, щоб ті залишалися з нею якнайдовше²³.

19 <https://bit.ly/2Gihzct>

20 <https://bit.ly/2GXNUCQ>

21 Hatkoff, A. (2009). The Inner World of Farm Animals. New York: Stewart, Taboti & Chang.

22 <https://bit.ly/2GXNUCQ>

23 <https://bit.ly/2pRazZ6>

ВИРОБНИЦТВО ЯЄЦЬ В УКРАЇНІ

НА ПОЧАТКАХ: 1990 - 2012/13 РОКИ

Розвиток птаховиробничої промисловості в період з 1990 року і до 2012/2013 року, за статистичним звітування відповідних виробництв, ми можемо поділити на 2 етапи: 1990-1997 роки - "занепад" та 1998-2012/2013 - "відродження" виробництва.

Такі процеси у птаховиробничих сферах пов'язані з трансформацією економіки та України, політичним кліматом та змінами, що відбувалися на світовому ринку. Через неможливість модернізації інструментів виробництва, бідність населення, державне регулювання цін та поганий маркетинг, відбулось зменшення економічної ефективності виробництв та збільшилася конкуренція між виробниками.

Усього, за офіційними статистичними даними, в 1990 році налічувалось приблизно 254 млн. птиць усіх видів у птаховиробничій сфері. У 1997 році - 123,3 млн індивідів, тобто зменшення кількості на 17,3 млн. в рік.

Щодо виробництва яєць в Україні на той період, то у 1990 році зафіксований об'єм виробленого продукту - 16,3 млрд. одиниць, а у 1997 році - 8,2 млрд. одиниць (тобто наполовину менше).

Після 1997 року відбувається покращення у сфері через законодавчі рішення та впровадження Державних та Галузевих програм розвитку сільського господарства в Україні. Починається період "відродження".

Рентабельність виробництва харчових яєць підприємствами з 1999 до 2012 року кожного року збільшувалася на 1.9%. Те ж саме, і в об'ємах виробництва яєць - у цей період середній приріст виробництва майже 0,81 млрд. одиниць у рік. Таким чином, у 2012 році зафіксовано даної продукції у кількості 19,1 млрд. одиниць, що у 2 рази більше ніж показник 1999 року²⁴

З 2014 року виробництво яєць знизилось через економічну кризу та політичну ситуацію в країні - анексію Криму та бойові дії на сході України. Певна кількість підприємств (філіалів) призупинили свою діяльність, деякі зовсім закрилися. Так, за даними Держкомстату України, у 2013 році вироблено 19614,8 млн.шт яєць, а у 2015 та 2016 - 16782,9 млн.штук і 15100,4 млн. яєць відповідно²⁵. (Рис.1)

Рис. 1 Графік зі звіту «Статистика птахівництва України за 2000-2016 роки»

26

24 <https://goo.gl/M2vx3H>

25 http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/sg/sg_rik/sg_u/tvar_u.html

26 Іщенко Ю.Б. // Статистика птахівництва України за 2000-2016 роки [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://market.avianua.com/?p=4243>

СЬОГОДЕННЯ

У 2017 році Україна посіла десяте місце у рейтингу найбільших світових виробників яєць²⁷

За 7 місяців (січень-липень) було вироблено 9413,2 млн. штук яєць. У минулому році за аналогічний період - лише на 0,9% менше. Загалом сільськогосподарські підприємства показують збільшення виробництва яєць на 0,4% (20,5 млн. штук).

За звітом "Союзу птахівників України" за січень-липень 2017 року, станом на 1 серпня 2017 року чисельність птиці в Україні у сільськогосподарських підприємствах склала 106 752,0 тис.індивідів. Провідними областями є: Вінницька - 19276,2 тис. голів, Київська - 18835,2 тис. голів, Черкаська - 17535,3 тис. голів, Дніпровська - 14302,3 тис. голів.

За цей звітній період, яєць від курей-несучок великими і середніми сільськогосподарськими підприємствами було одержано 4664,9 млн. штук, в той час як загальна кількість яєць від птахів усіх видів - 4713,1 млн. штук. Відносно даного періоду минулого року виробництво яєць від курей-несучок збільшилось на 0,5%.

Лідерами з виробництва яєць від курей-несучок є Київська (34% від усього виробництва за зазначений період), Хмельницька (14%) та Херсонська (10%), Дніпровська (9%) області.

За іншими даними (Межрегіональний Союз птаховодів та кормовиробників України) в країні за повний 2017 рік виготовлено 15,58 млрд одиниць яєць від птиці усіх видів, що на 477,3 млн одиниць більше, ніж за повний 2016²⁸.

Незважаючи на пропозицію та збільшення виробництва яєць, з січня-липня 2017 року було реалізовано на 5,4% від об'єму менше ніж у 2016. Також спостерігається підвищення ціни на яйця на 0,7% від 2016 року²⁹

За документом Антимонопольного комітету України "Річний звіт 2017" , за обсягами виробництва курячих яєць основними учасниками ринку є:

1. група компаній ПАТ "Агрохолдінг "Авангард";
2. група компаній "Ovostar Union";
3. група компаній "Інтер-Агросистеми";
4. група компаній "Ландгут Україна".

Сукупна частка найбільших 3 груп ("Агрохолдінг "Авангард", "Ovostar Union" та "Інтер-Агросистеми") становить 46,61% від загальної кількості виготовлених яєць у 2017 році.³⁰

Загалом АКУ зафіксовано близько 200 сільськогосподарчих промислових підприємств та більше 1000 домогосподарств як виробників яєць курячих. У часовій динаміці, спостерігається тенденція до зменшення виробництва

27 <http://agronews.ua/node/87495>

28 <https://latifundist.com/novosti/38799-ukraina-za-2017-g-uvelichila-proizvodstvo-yaits-na-477-mln-sht>

29 <https://drive.google.com/file/d/12TasDZzoBfD2jZ7hFtN2ebk3MdK-vE96/view>

30 https://issuu.com/amcu0/docs/amcu_2017

яєць великими промисловими підприємствами. Наразі розподіл ринку виробництва яєць в Україні майже рівний між сільськогосподарськими промисловими виробниками та господарством населення. (Рис. 2)

Спад виробництва яєць у 2014-2015 року, як вже було раніше зазначено у тексті, пов'язаний з бойовими діями на сході країни та анексією Криму.

Рис. 2. З річного звіту Антимонопольного комітету України за 2017 рік³¹

Щодо наступної ланки постачання яєць “виробник-споживач” - торгівців, в Україні налічується близько 100 великих оптових суб'єктів (кількість роздрібних торгівців не відома). АКУ наводить такий перелік найбільших оптовиків України: ТОВ “Імперово Фудз”, ТОВ “Альта-Віста”, ТОВ “Березонька птахофабрика” та ТОВ “Пакко Холдинг”.³²

Про умови утримання курей на підприємствах даних немає. Але, ймовірно основним та найбільш розповсюдженим (за рідкісними винятками) методом утримання птиці на фабриках є саме кліткова (“батарейна”), так як такий спосіб є найефективнішим та найдешевшим для промислової експлуатації. Державою, наразі, не заборонені найнетичніші форми утримання птицю Наприклад, у країнах ЄС з 2012 року діє повна заборона кліткового утримання курей. Для регулювання та статистичних даних про умови утримання курей важливо лобювати закон маркування яєць за формою утримання. Так в країнах ЄС, група “3” - кліткове “батарейне” утримання, “2”- покращена форма кліткового, та “1” - безкліткове, “0” - органічне утримання.

Єдиними підприємствами, які можна вважати більш гуманними, що не використовують кліткове утримання, та які можна відслідкувати на українському ринку, є виробники органічних яєць, адже безкліткове утримання - одне з найважливіших умов для “organic” продукту.

За даними “Органік стандарт” на сьогодні існують три бренди органічних яєць на українському ринку: «Дунайський аграрій», «ФГ Дача», «Світ Біо». На шляху до сертифікації «La ferma Phoenix», «Zabirya organic farm» «Березань», «Царський садівник»³³.

Але, в той же час, на українському ринку наявні продукції, які маркуються (позиціонуються) як “organic”, але не відповідають задекларованому: “Organic

31 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=140483&schema=main>

32 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=140483&schema=main>

33 <https://kurkul.com/spetsproekty/263-vilniy-ptah-gumanni-umovi-utrimannya-kurey-nesuchok>

eggs” від ТМ Ясенсвіт (агропромислова група «Ovostar union»), “Organic eggs” від ПАТ Птахофабрика “Перше травня» (Агрохолдинг «Авангард»), адже саме про ці фабрики відомо, що вони використовують кліткове утримання тварин.³⁴

ІМПОРТ/ЕКСПОРТ

Птахівництво розвивається найшвидше поміж галузей сільського господарства. Український ринок пернавантажений, тому велику роль відіграє експорт продукції закордон.

Реалізація яєць в Україні існує у двох формах - прямий та непрямий збут. Прямий - продаж на ринку через власну торгівельну мережу, непрямий - виробники реалізують продукцію торгівельним мережам та дистриб'юторським фірмам. Саме остання форма збуту є основною для підприємств в Україні.

Але, що не менш важливо, за даними Державної фіскальної служби, закордон екпортується майже 40% від усієї продукції яєць³⁵. І за останні роки, експорт стає все більш важливим каналом збутку продукції для українських підприємств (Рис.3). У 2016 році головними імпортерами були ОАЕ - 25,8% від усього українського експорту яєць, Данія - 22,1%, Ірак - 20,7%. В 2017 році основними покупцями залишились ОАЕ з експортними поставаннями у 67% від усієї кількості на експорт.³⁶

За січень-лютий 2018 року Україна екпортувала 15,45 тис. т. яєць, що у 1,9 рази більше показника за аналогічний період минулого року³⁷.

Але, за словами директора Державної дослідної станції птахівництва НААН Олега Катеринича, у 2017 році структура експорту змінилася. Збільшилася частка країн Європи та Африки, що спричинено змінами в об'ємах закупівлі українських яєць країнами Азії. Головні країни-покупці зменшили закупівлю яєць: Ірак - на 61,8%, ОАЕ - 15,4%. Також Данія зменшила закупівлю на 34,9%. Частка країн Африки збільшилась за рахунок поставання продукції у Ліберію, Туніс та Єгипет³⁸.

На сьогоднішній день одним з найперспективніших шляхів для експорту української продукції є країни ЄС. З 28. 02 2018 року 291 українське підприємство має право екпортувати яйця до країн ЄС, у тому числі 111 виробників харчових продуктів, зокрема, яєць³⁹.

Більш того, за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, для українських виробників яєць встановлено безмитні тарифні квоти ЄС⁴⁰. У подальші 5 роки передбачено збільшення квот для імпорту в ЄС даної продукції майже в 2 рази⁴¹.

34 <https://ptichki.net/publishing/articles/433-kakie-jajtsa-mogut-nazyvatsja-organicheskim>

35 <https://latifundist.com/spetsproekt/303-rynok-yaits-v-ukraine-vkrutuyu-ili-vsmyatku>

36 <https://latifundist.com/spetsproekt/303-rynok-yaits-v-ukraine-vkrutuyu-ili-vsmyatku>

37 <http://sfs.gov.ua/ms/f11>

38 <https://latifundist.com/spetsproekt/303-rynok-yaits-v-ukraine-vkrutuyu-ili-vsmyatku>

39 <https://bit.ly/2J8p8AA>

40 <https://bit.ly/2GjQkyp>

41 <http://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=f5cea3c3-d7e0-4e49-994d-f87089e3d3fc>

Імпорт яєць в Україні, як ми можемо бачити за графіком АКУ (Рис. 3), в останні роки збільшився, хоча все ще є меншим за частку експорту (на відміну від 2010 року).

За даними Держстату України за січень-грудень 2017 року, яєць у шкаралупі від свійських кур в Україну було імпортовано 684 тис шт. Єдиним постачальником (усієї кількості) є Туреччина⁴².

Рис. 3. З річного звіту Антимонопольного комітету України за 2017 рік

Натомість, імпорт в Україну яєць у шкаралупі від домашніх кур набагато перевищує експорт аналогічної продукції з України. Яєць у шкаралупі від домашніх кур за даний період експортовано 440,6 тис. шт., а імпортовано 79 тис. 617 тис 480 шт⁴³. Це є показником того, що 1) на українському ринку відсутня пропозиція товару (яєць) певного типу (домашні, вільного випасу більш екологічні та кращої якості); 2) попит у такій продукції серед українського населення є.

За січень 2018 року імпорт яєць у шкаралупі від домашніх кур становить 4 тис. 680 тис 820 шт з країн ЄС, від свійських кур - 0 шт⁴⁴.

Зацікавленість у яйцях курей на європейському ринку можна пояснити їх низькою ціною у порівнянні з місцевими, через спосіб виробництва. Так як з 2012 року в країнах ЄС заборонені підприємства з клітковим утриманням курей, то такі підприємства в Україні отримують великий зиск від такого закону, адже складають впевнену конкурентоспроможність європейським виробникам яєць кур. Хоча в той же час, все більше і більше промисловостей, які використовують яйця у своїй продукції, переходять на використання яєць від курей вільного випасу. Що сигналізує про потенційне зростання імпорту яєць кліткового утримання з України в країни ЄС.

42 https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/zed.htm

43 https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/zed.htm

44 https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/zed.htm

КЛІТКОВЕ ВИРОБНИЦТВО

З 1 січня 2012 року використання батарейних кліток заборонено у країнах Європи. Відтоді об'єкти виробництва були змушені перейти на використання кліток з покращеною конструкцією. Вважається, що ці клітки забезпечують трішки кращий рівень добробуту для курей та деякою мірою дозволяють тваринам поводити себе природнім способом. В Україні офіційних даних щодо способів утримання курей-несучок на виробничих підприємств немає. Але, як ми зазначали раніше, 1) так як такий спосіб є найефективнішим та найдешевшим для промислової експлуатації та 2) законом України не заборонено утримання птиці в "батарейних" клітках, ймовірно, такий метод є основною та найбільш розповсюдженою формою утримання курок-несучок.

ОПИС

Кліткове фермерство є найбільш поширеним способом розмноження курей-несучок. Це система закритого утримання курей, яка не передбачає можливості виходу тварин з виробничого цеху. Проте використовуються системи, що дозволяють тваринам покидати його межі.

Зазначений вид фермерства дозволяє утримання найбільшої кількості курей на метр квадратний. Процес виробництва здійснюється в закритому середовищі та є найбільш автоматизованим з усіх систем. Практично

кожний аспект виробництва є механізованим: від прибирання відходів до забезпечення тварин кормом та транспортування яєць в відділ пакування. Всі перераховані характеристики роблять такі клітки для курей надзвичайно ефективними та економними. Такі клітки ще називають "батарейними".

НЕДОЛІКИ

- Кури розглядаються як інструмент, єдиною метою фермерства є експлуатація – основним завданням фермера є отримання найбільшої кількості яєць з найменшими витратами⁴⁵.
- Кури – несучки на польських фермах живуть до півтора року. Через зниження рівня продуктивності таких курей вбивають. В природніх умовах вони можуть жити до 10 – ти разів довше⁴⁶.
- Високий рівень смертності. Системи кліток порівняно з іншими способами розмноження характеризуються вищим рівнем передчасної смертності.^{47,48} Середній показник рівня смертності може досягнути близько 9% всіх вирощених курей⁴⁹.
- Відразу після вилуплення курчат сортують за ознаками статі. Півнів вбивають відразу після вилуплення оскільки вони не підходять для виготовлення яєць⁵⁰
- Клітки в яких утримуються кури є переповненими. На одну особину розраховано місце розміром 27x27см⁵¹.
- Тварин утримують групами по 20 – 30 у кожній, де вони змушені ділити малу житлову площу⁵².
- Кури – несучки не можуть поводитися природним способом – мати доступ до свіжого повітря, клювати траву, шкребти ґрунт, літати, купатись у піску⁵³.
- Обмеження цих природних потреб викликає стрес та нудьгу, що в майбутньому призводить до розладів поведінки⁵⁴.

45 Gilewski et al. (2010). Nowe trendy w hodowli i produkcji kur .

46 Gilewski et al. (2010). Nowe trendy w hodowli i produkcji kur

47 Merle et at. (2009). Mortality In Laying Hens – A Comparison Of Different Housing Systems

48 Older research often differs in respect of the percentage of deaths in the case of various breeding methods.

49 Vits, A., Weitzenburger, D. & Distl, O. (2005). Comparison of different housing systems for laying hens in respect of economic, health and welfare aspects with special regard to furnished cages (Review article). *Deutsche Tierärztliche Wochenschrift*, (112), 332–342. After: Merle et al. (2009). Mortality In Laying Hens – A Comparison Of Different Housing Systems.

50 Witold Gawęcki, Jerzy Kruszyński (1982). Nomenklatura i definicje w produkcji drobiarskiej. In: *Poradnik instruktora drobiarstwa* . Warszawa: Stowarzyszenie Naukowo-Techniczne Inżynierów i Techników Przemysłu Spożywczego, p. 15. After: Wikipedia.

51 Directive 1999/74/CE .

52 Lindberg, A. C. and Nicol, C.J. (1996). Space and density effects on group size preferences in laying hens. *Applied Animal Behaviour Science* . 37: 709–721. After: <http://www.soilassociation.org/>

53 Lay DC Jr1, Fulton RM, Hester PY, Karcher DM, Kjaer JB, Mench JA, Mullens BA, Newberry RC, Nicol CJ, O'Sullivan NP, Porter RE. Hen welfare in different housing systems. *Poult Sci* . 2011 Jan;90(1):278-94. doi: 10.3382/ps.2010-00962.

54 M.C. Appleby and B.O. Hughes (1991). Welfare of laying hens in cages and alternative systems: environmental, physical and behavioural aspects . *World's Poultry Science Journal* , (47), pp. 109–128. doi:10.1079/WPS19910013.

- Птиці можуть викльовувати пір'я інших курей в пошуку їжі⁵⁵. Відсутність можливості рухатися та годівля курей комбікормами перешкоджає їх природній поведінці, тому вони можуть нападати на інших птахів. Інколи через втрату пір'я кури можуть бути повністю голими.
- Акти канібалізму – чистка пір'я у багатьох перетворюється на поїдання пір'я, яєць, кури можуть завдавати шкоду собі та їх сусідам⁵⁶. Найчастіше вони атакують інших особин в область голови та клоаку.
- Обрізка кінчика дзьоба у курей робиться для того, щоб вони не могли поранитися. Таку обрізку можна робити курчатам, які ще не досягнули 9 днів життя. Таке каліцтво зазвичай здійснюється з використанням високих температур. Це не впливає на продуктивність, проте викликає сильний біль, хронічні захворювання та інші порушення⁵⁷.
- Переломи кісток. Постійне висиджування яєць та відсутність руху викликає дефіцит кальцію, що призводить до остеопорозу. Це захворювання супроводжується гострим хронічним болем кісток та переломом хребців, що призводить до паралічу⁵⁸.
- Дослідження проведене організацією «Відкриті клітки» (Польща) виявило, що, незважаючи на обов'язок вилучення мертвої птиці, фермери залишають їх тіла в клітках протягом декількох днів.
- Зазвичай птиця повністю виснажується за період несіння. Відповідно до ще одного дослідження нашої організації, кури після закінчення періоду несучки повністю голі, поранені та страждають на дефіцит кальцію.
- Бактеріальний артрит, який з'являється між 35 – тим та 45 – тим тижнями життя. Невідповідна гігієна та невідповідно обладнані сідала та гнізда призводять до набряку гомілковостопного суглоба, ніг та кігтів. Через значний набряк птиця не може сидіти та страждає сильним болем.⁵⁹
- Через перебування в тісних клітках їх киль (частина грудини) деформується.⁶⁰
- Перевезення курчат викликає стрес і загрожує їх життю.⁶¹
- Курчата збираються та перевозяться протягом 1 – 3 днів від моменту вилуплення. Таким чином материнські потреби курей – несучок не можуть бути задоволеними.⁶²

55 Blokhuis, H.J. (1986). Feather-pecking in poultry: its relation with ground-pecking. *Applied Animal Behaviour Science*, (16). After: Wikipedia.

56 Savory, C.J. (1995). Feather pecking and cannibalism. *World's Poultry Science Journal*, (51).

57 Duncan et al. (1989). Gentle et al. (1990). Rollin (1995). After: <http://www.portalhodowcy.pl/hodowca-drobiu/66-numer-9-2008/244-pterofagia-i-kanibalizm-u-drobiu>

58 Webster, A. B. (2004). *Poultry Science*, 83 (2):184–192.doi: 10.1093/ps/83.2.184.

59 <http://www.laywel.eu/web/pdf/deliverables%2031-33%20health-2.pdf> (2004).

60 <http://www.laywel.eu/web/pdf/final%20activity%20report.pdf> (2006)

61 Cockram, M.S. and Mitchell, M.A. (1999) Role of research in the formulation of rules to protect the welfare of farm animals during road transportation. In: Ed. Russel, A.J.F., Morgan, C.A., Savory, C.J., Appleby, M.C. and Lawrence, T.L.J. (1999). *Farm Animal Welfare – Who writes the rules? Occasional Publication No 23 by the British Society of Animal Science*, pp. 43–64. After: European Food Safety Authority (2004). *The welfare of animals during transport*.

62 European Food Safety Authority (2004). *The welfare of animals during transport*.

- Курка може знести близько 20-300 яєць та через півтора роки вона стає непотрібною через зниження продуктивності. Устаткування очищується, а курей перевозять в відділи переробки, де їх підвішують та вбивають. Під час такого транспортування вони страждають через численні переломи кісток, основною причиною яких є дефіцит кальцію⁶³.
- Через відсутність подразників та нудьгу птиця може демонструвати повторювальну поведінку.⁶⁴
- Кури – несучки утримуються в надмірному захисті, внаслідок чого у птиці виникає тривога, дратівливість та боязкість.⁶⁵
- З метою підвищення рівня продуктивності птиця проходить через селекційний відбір, що призводить до багатьох негативних наслідків. Крім того генетична модифікація призводить до таких розладів поведінки, як зниження апетиту, канібалізм та виривання пір'я⁶⁶.
- Епідеміологічна загроза. Фермерство є основним джерелом інфекційних захворювань, які несуть загрозу як для тварин, так і для людей. Група експертів організації Об'єднаних націй зазначила, що виробництво, де велика кількість тварин утримується в малих приміщеннях є однією з основних причин поширення курячого грипу.⁶⁷
- Повітря в виробничих цехах забруднене аміаком та пилом.
- Кури страждають від грибкових, бактеріальних та паразитарних захворювань, наприклад, пташиних вошей та кліщів. Умови їх утримання лише сприяють поширенню паразитів, оскільки вони є пристосованими до чистки кліток та можуть жити за межами тіла господаря.

ПЕРЕВАГИ

- З усіх методів ведення сільського господарства система використання кліток забезпечує можливість використання найменшої кількості курей.
- В таких умовах легше контролювати агресивну поведінку, яку курка вивчає від інших особин⁶⁸.
- Низький рівень ризику нападу хижаків чи диких птахів.
- Низький рівень ризику внутрішнього інфекційного захворювання.

63 Gregory, N.G. and Wilkins, L.J., (1989). Broken bones in domestic fowl: handling and processing damage in end-of-lay battery hens. *British Poultry Science*, (30), 555–562. After: European Food Safety Authority (2004). *The welfare of animals during transport*.

64 Lay, DC Jr1, Fulton, RM, Hester, PY, Karcher, DM, Kjaer, JB, Mench, JA, Mullens, BA, Newberry, RC, Nicol, CJ, 'Sullivan, NP, Porter, RE. (2011). Hen welfare in different housing systems. *Poult Sci.* Jan;90(1):278-94. doi: 10.3382/ps.2010-0962.

65 <http://www.laywel.eu/web/pdf/deliverables%2031-33%20health-2.pdf> (2004).

66 Bright, A., Johnson, E.A. (2011). Short Communication: Smothering in commercial free-range laying hens: a preliminary investigation. *Veterinary Record*, 168:19 512 Published Online First: 9 May 2011. doi:10.1136/vr.c7462.

67 <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=16342&Cr=bird&Cr1=flu>

68 Sherwin, CM1, Richards, GJ, Nicol, CJ. (2010). Comparison of the welfare of layer hens in 4 housing systems in the UK. *Br Poult Sci*. Aug;51(4):488-99. doi: 10.1080/00071668.2010.502518.

ЯЙЦЯ ВІД КУРЕЙ КЛІТКОВОГО УТРИМАННЯ: ТЕНДЕНЦІЯ ВІДМОВИ

СВІТ

Останнім часом спостерігається тенденція до зниження продажу яєць, що виробляються в умовах утримання курей в клітках, серед основних мереж супермаркетів та ресторанів.

Це в основному стосується лише Сполучених Штатів Америки, Канади та країн ЄС, де понад 200 ресторанів і компаній харчової промисловості вже відмовилися від використання таких яєць або вже встановили кінцевий термін їх використання. До них відносяться такі гіганти як: Nestlé, McDonald's, Burger King, Wendy's, Subway, Walmart і Kraft Food. Компанія Nestle в політику компанії внесла рішення відмови від яєць, отриманих за допомогою кліткових систем, при виготовленні їх продукції до 2020 року (раніше компанія використовувала близько 9000 тон таких яєць). Разом з вищезгаданими мережами й інші компанії почали їх наслідувати, включаючи General Mills (власника брендів Pillsbury та Cheerio's), Kellogg (наприклад, Cornflakes and Pringles) та Costco Wholesale – третій за розміром об'єкт роздрібної торгівлі в США.

Крім того компанія Trader Joe's, найпопулярніша мережа продуктів харчування в США, вирішила припинити використання таких яєць до 2025 року, проте в деяких штатах зміни будуть здійснюватися швидше і можуть бути завершеними вже до 2020 року.

У країнах Європи також поширюється ця тенденція. Так, у Великобританії такі роздрібні мережі, як Marks&Spencer, Waitrose, Sainsbury's більше не продають яйця, які виробляються з використанням кліткових систем, а компанії

Co-op та Morrison продають свої власні бренди яєць, які походять з інших систем. В Бельгії такі мережі, як Makro та Colruyt вже перестали використовувати яйця, кліткового походження. У Австрії такої позиції дотримуються в Rewe Group Austria, що є власниками мереж супермаркетів Billa та Merkur. Роздрібні торговці Німеччини побоюються, що споживачі, стурбовані утриманням курей в клітках надаватимуть перевагу постачальникам, що забезпечують кращі умови. А компанія Aldi пішла ще далі та вимагає від постачальників не використовувати практику відсікання дзьоба.

До недавнього часу зміни у даній сфері в наближеній нам країні- Польщі- були незначними. Проте в 2016 році стався прорив та все більше магазинів, готельних мереж та підприємств громадського харчування відмовляються від використання та продажу яєць, отриманих за допомогою кліткових систем. Багато супермаркетів: Biedronka, Lidl, Aldi, Netto, Kaufland та Piotr i Paweł заявили, що вони планують припинити продаж яєць «3» категорії (вироблені в умовах утримання в клітках "батареях").

На польському ринку McDonald's також вже не використовує яєць «3» категорії. Це є частиною політики компанії щодо використання яєць у своїх ресторанах у Великобританії та Нідерландах. Більше того, такої позиції дотримується і найбільша в світі компанія з громадського харчування Compass Group.

У 2018 році McDonald's оновили свою політику щодо використання яєць від кур вільно-вигульного типу утримання, розширивши дію даного зобов'язання на територію України. Компанія зобов'язується перейти на використання лише cage-free яєць до 2025-го року. Подібну заяву зробила й компанія Danon, яка, щоправда, обіцяє перейти на 100% cage-free вже у 2019-му⁶⁹.

УКРАЇНА

Наразі тенденції відмови від продукції, що була виготовлена методом утримання в клітках "батареях", в українському суспільстві та серед ретейлерів, виробників продуктів споживання, дуже низька. Здебільшого такі рішення приймаються головними офісами інтернаціональних мереж збуту, які зобов'язують дотримання політики точок усіх регіонів (наприклад, як McDonald's та Danon).

Нами було розпочато кампанію з великими міжнародними ретейлерами, які вже прийняли політику повної відмови від продажу яєць "3" групи у своїх магазинах, та представлені на українському ринку. Вони мають, за правилами кампанії, публічно задекларувати про глобальну політику компанії відмови від яєць "кліткового утримання" до 2025 року. Ми розіслали листи таким компаніям: «АТБ Маркет», Novus, «Metro», Auchan, Караван, «Fozzy», Мега-маркет, Велика кишеня, Billa (REWE Group), Брусничка, Фуршет, ЕКО маркет, GoodWine, WelMart.

Ніхто з них не вийшов з нами на зв'язок, окрім Ашану, перемовини з яким ведуться.

⁶⁹ <https://agropolit.com/news/7775-danone-ta-mcdonalds-pripinyayut-vikoristannya-yayets-z-klitok-v-ukrayini>

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ КУРЕЙ-НЕСУЧОК

В той час, як деякі країни повністю відмовляються від утримання курей в “батареїних” та “покращених” клітках (Австрія, Німеччина), законодавство України залишається в цій сфері досить застарілим.

Відповідно до вимог Закону України “Про захист тварин від жорстокого поводження”:

- умови утримання тварин повинні відповідати їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям;
- умови утримання тварин повинні задовольняти їх природні потреби в їжі, воді, сні, рухах, контактах із собі подібними, у природній активності та інші потреби;
- місце утримання тварин повинно бути оснащено таким чином, щоб забезпечити необхідний простір, температурно-вологість режим, природне освітлення, вентиляцію та можливість контакту тварин із природним для них середовищем.

Таким чином, законом встановлено основні вимоги до поводження з, в тому числі, фермерськими тваринами, однак ці вимоги є досить загальними і не деталізованими. Більш детально ці вимоги розкриваються у:

- Наказі Міністерства Аграрної політики України № 100 від 19.12.2006 р. Про затвердження Ветеринарно-санітарних вимог утримання птиці в особистих селянських господарствах” (надалі - Наказ №100); та
- Наказі Головного Державного інспектора ветеринарної медицини України №53 від 03.07.2001 р. “Про затвердження Ветеринарно-санітарних правил для птахівничих господарств і вимог до їх проектування” (надалі - Наказ №53).

Згідно з Наказом №100, наприклад,

- гнізда повинні бути легкодоступними для огляду, збору яєць та очищення (заміни підстилки). Гнізда для курей розміщують на висоті не більше 50-60 см від підлоги або поверхні підстилки;
- приміщення для птиці мають бути обладнані системою вентиляції, обігріву, освітлення, у них повинні забезпечуватися оптимальні параметри мікроклімату;
- приміщення, в яких утримується птиця, не рідше одного разу на тиждень очищають від посліду і дезінфікують сідала, сітчасті підлоги, гнізда, піддони, клітки, колоніальні будиночки;
- у період вирощування птиці власник повинен щоденно спостерігати за фізіологічним та клінічним станом птиці, за поїданням кормів, споживанням води, контролювати поведінку кожної птиці, динаміку приросту ваги, стан пір'яного покриву;
- визначена також вимога встановлювати в пташниках пісочні ванни для птиці;
- освітлення пташника повинно бути забезпечено таким чином, щоб світловий день був в межах 14-16 годин;
- також важливими нормами цього Наказу є норми щодо кількості птиці, яка має бути розміщена на 1 м. кв. Наприклад, кури яєчних порід, які утримуються на підстилці - не більше 5 особин, кури яєчних порід, які утримуються на сітчастій підлозі - також не більше 5 особин.⁷⁰

Відповідно до Наказу №53:

- при утриманні птиці на глибокій підстилці використовують тільки сухий підстилковий матеріал, який зберігають у закритих приміщеннях;
- встановлені вимоги до температури та вологості різних видів птиці;
- годувати птицю потрібно тільки доброякісними, повноцінними кормами за раціонами, що відповідають її віку і продуктивності, згідно із затвердженими технологічними нормами для птиці;
- площі при утриманні птиці: при утриманні курчат 1-8 тижнів, розміри площі мають бути 290 кв.см/гол, при утриманні курей м'ясних порід - 4,5-5 на 1 кв. м. підлоги. На жаль, не встановлені норми площі, якщо птиця утримується не на підлозі, а в клітках. Визначено лише, що норми щільності посадки птиці при клітковому утриманні приймають згідно з паспортними даними заводу-виробника кліткових батареї у залежності від їхньої конструкції і типу, з урахуванням визначених параметрів повітрообміну.⁷¹

Однак, варто пам'ятати, що всі вищевказані вимоги в більшій мірі стосуються санітарно-гігієнічних вимог, дотримання яких забезпечує належну якість продукції. В той же час, Україна потребує законодавчих норм, які чітко встановлюють вимоги утримання тварин залежно від їх потреб та добро-

⁷⁰ <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0042-07/print1510052203169215>

⁷¹ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0565-01/print1509959918476073>

буту. Важливо, що використання "батареїних" кліток в Україні на сьогодні, на жаль, не є забороненим.

Основним фактором, який негативно впливає на добробут тварин є також відсутність контролю за умовами їх утримання. В Україні діє мораторій на перевірки суб'єктів підприємництва. Однак, ще більш суттєвим є те, що на сьогодні в Україні не існує жодного органу влади чи служби, відповідальних саме і лише за контроль добробуту тварин.

Таким чином, законодавство України є досить загальним, та таким, що потребує розробки детальних вимог утримання фермерських тварин відповідно до сучасних вимог розвинених країн.

Використані фото:
www.flickr.com/photos/oikeuttaelaimille/oikeuttaelaimille/

